

или мѣстнитѣ князе били съ тѣхъ, положението на българската властъ въ южна България всѣкога било неспокойно, колебливо и опасно. Наопаки, когато Калоянъ и Ив. Асенъ II завладѣха Родопъ, тѣхната властъ отъ само себе си се прострѣ и върху брѣговетѣ на Бѣло море, отъ Еносъ—Мидия до Солунъ. Така стана и при нашествието на турцитѣ. Докато тѣ не се закрепиха здраво въ Родопъ, а и докато не я населиха съ свои сънародни, не можахъ да завладѣятъ Одринъ. Владението на Родопъ имъ помогна именно да завладѣятъ и цѣла България и Цариградъ, а и цѣлия Старопланински полуостровъ и да достигнатъ дори до Виена. Не е причина само тѣхното владение на Родопъ, разбира се, за да постигнатъ такива огромни успѣхи, но все пакъ то е било една отъ главнитѣ основи. Така е било и въ старо време съ тракитѣ, съ македонцитѣ и съ римлянитѣ. Така трѣбва да си обяснимъ и възможността, именно въ Родопъ да се явяватъ независимитѣ български князе и войводи, каквито сж *Иванко*, *Славъ*, *Момчилъ* и други, които на онова мѣсто, далечъ отъ българскитѣ столици Плиска, Преславъ и Търново, и при тогавашнитѣ трудни съобщения сж могли да се издигнатъ до степенъ на господари, да бранятъ българското име и българската честъ и да ги зачитатъ както българскитѣ царе, така и византийскитѣ императори.

Това не е малка поука, която ни дава историята и събитията, които сж се развивали въ връзка съ Родопъ. Свидетелствуватъ за нейното значение и многобройнитѣ крепости, които сж я опасвали отъ всички страни.

Ние имаме предъ видъ всичко това и смѣтаме, че въпрѣки голѣмитѣ загуби, които претърпѣхме презъ третѣ войни, които водихме въ ново време, запазванетоъ поне на Родопската областъ въ наши рѣце е една голѣма печалба за българския народъ и българската държава. Тая придобивка трѣбва да задържимъ здраво и да я пазимъ като очитѣ си. Вѣрно е, че